

La Clemenza di Tito
OPERA SERIA in twee akten

Tekst: Pietro Metastasio
in een bewerking van Caterino Tommaso Mazzolà
Taal: Italiaans

Tito – Katleho Mokhoabane

Vitellia – Hanna-Elisabeth Müller

Servilia – Florina Ilie

Sesto – Emily D'Angelo

Annio – Alma Neuhaus

Publio – Matheus França

Muzikale leiding – Pablo Heras-Casado

Regie, choreografie & scenografie – Jan Lauwers

Regieassistentie – Emily Hehl

Kostuums – Lot Lemm

Licht – Ken Hioco

Co-choreografie – Paul Blackman

Dramaturgie – Elke Janssens

Productie - Wiener Staatsoper

In samenwerking met Needcompany

Met de steun van de Vlaamse overheid

Onwetend van de dreigingen om hem heen probeert de Romeinse keizer Tito zowel zijn ambt als zijn eigen waarden eer aan te doen.

Tito toont zich grootmoedig: hij vergeeft zijn tegenstanders en schenkt het geld dat bedoeld was voor de bouw van een tempel ter ere aan de slachtoffers van de laatste uitbarsting van de Vesuvius. Ook laat hij Servilia vrij, met wie hij om redenen van staatsbelang wilde trouwen, wanneer haar minnaar Annio hem daarom vraagt. Maar hij is niet opgewassen tegen de geheime wrok van Vitellia, die Tito én de medeheerschappij voor zichzelf opeist en zijn vriend Sesto aanzet tot moord en opstand. Het Capitool staat al in brand. Wanneer Sesto bekend de aanstoker te zijn van de opstand, staat Tito voor de keuze om het door de Senaat uitgesproken doodvonnis te ondertekenen of zijn spreekwoordelijke mildheid te laten gelden.

De paradox van TITO

‘Clemenza’ of genade is een woord dat men niet veel tegenkomt op sociale media. Er zijn ook niet veel voorbeelden in de wereld van de macht die genade of vergeving belangrijk maakt. Het mooiste ‘clemenza’-voorbeeld is uiteraard de op de Ubuntu-filosofie gebaseerde vergeving van Nelson Mandela. Vijfentwintig jaar eenzame opsluiting en vervolgens bij vrijlating de ‘witte’ beulen vergeven. Het is bijna onmenselijk.

We kunnen vandaag niet meer luisteren naar deze opera zonder het besef dat we in een razendsnelle, omwentelende tijd leven. We zien het overal in Europa gebeuren: democratie die verglijdt naar ochlocratie, de dictatuur van het populisme. Vroeger was deze vorm van dictatuur nog omkeerbaar, maar door de kracht van de sociale media is deze dictatuur meedogenlozer en een bijna niet te stuiten negatieve kracht geworden. Wat heeft dit te maken met het laatste werk van Mozart de uitgesproken humanist die liefde en mededogen als belangrijkste teken van de beschaving vooropstelde? Hoe kunnen we dit werk vandaag, nu de macht van het populisme om zich heen grijpt, begrijpen?

Bij aanvang wordt het onmiddellijk duidelijk: Titus past zich aan aan de wil van het volk, door afstand te nemen van zijn geliefde Bernice, omdat ze een immigrante is. Het volk wil geen vreemden.

Mozarts mensbeeld doordrongen van liefde en wijsheid wordt hier een onbereikbaar ideaal. Tito wil geen lafaard zijn maar beseft inderdaad dat dat geen keuze meer is. In die zin is hij een beetje als Mandela, zonder vijftientig jaar eenzame opsluiting. Hij heeft geen tijd tot bezinning omdat er gewoon geen tijd is. De tijd is op. Maar hij is ook Trump, die niet eens het onderscheid kent tussen moed en lafheid, en dus nooit zal bezig zijn met vergeving omdat hij zelf ervan overtuigt is het slachtoffer te zijn en de genade hem toekomt. Ochlocratie die leidt tot nieuw despotisme.

Het feit dat Mozart deze opera schreef net na de Franse revolutie maakt van hem een onbewuste (?) visionair. Na de revolutie komt de dictatuur van de tiran, na de dictatuur komt er weer democratie, na de democratie komt de ochlocratie, die vervolgens uitmondt in een nieuwe tirannie. (De Nederlandse schrijver Ilja Leonard Pfeijffer beschrijft dit loepzuiver in zijn nieuwste roman 'Alkibiades'.)

Tito is geen Mandela, maar ook geen Trump. Tito is beiden. Dat is de paradox in deze opera en een fenomenaal staaltje van grote kunst. Kunst is pas groot als het naast zijn tijd komt de staan. Geen modieuze moraliserende boodschap die de toeschouwer in zijn mening bevestigt. Mozart behandelt zijn publiek met respect, als een verzameling individuen die niet gemanipuleerd wenst te worden. Dat alleen al is een grote verdienste. In deze tijd waarin alles op een vulgaire manier gepolitiseerd wordt, is het een uitdaging dit werk te regisseren zonder het gewauwel van de tijd waarin we leven.

Jan Lauwers